

MARGINALIZATION THROUGH ORIENTALISM IN TRANSCULTURALISM

**KÜLTÜRLERARASILIK BAĞLAMINDA ORYANTALİZM ÜZERİNDEN
ÖTEKİLEŞTİRME¹**

İlyas ÖZTÜRK²
Fatıma GİİMATDİNOVA-ÇAĞAÇ³

Abstract

Through western-centered orientalism, the east has been marginalized, humiliated and manipulated since the 12th century. In recent years, awareness has awakened in this regard in the east and reactions and counter attacks have begun to occur. The most important reason for the above-mentioned situation is the book of Edward W. Said entitled "Orientalism" which is about historical, cultural and political perceptions of the eastern world and the western World. In the East, the book has guided understanding the content and purpose of Orientalism and the book has caused great repercussions all over the world. Orientalism is a field created by the West with the wisdom of its own thoughts and plans. In order to present this field more innocent and scientific, Edward Said put in effort to call this field "Eastern Studies" and Orientalism was opened to debate thanks to him. It is also noteworthy that Orientalism created by the West is open to discussion with the western point of view. The mentality of Orientalists, namely, "You cannot succeed in accomplishing anything but we can" and "marginalization" made Orientalism a tool of colonization rather than a scientific point of view. The current study focuses on marginalization and colonization which are two important components of Orientalism.

Key Words: Orientalism, marginalization, colonization

Özet

XII. Yüzyıldan itibaren batı merkezli oluşturulan oryantalizm üzerinden doğu, ötekileştirilmiş aşağılanmış ve manipüle edilmeye çalışılmıştır. Son yıllarda bu konuda doğuda farkındalık uyanmış ve karşı çalışmalar ve tepkiler oluşmaya başlamıştır. Bunun en önemli nedeni, Edward W.Said'in Batı ve Doğu'nun tarihsel, kültürel ve politik algıları hakkında yazdığı "Oryantalizm-Şaarkıyatçılık (1978)" adlı kitabı olmuştur. Doğuda Oryantalizmin içeriğinin ve amacının ne olduğunun anlaşılmasına vesile olmuştur. Kitap tüm dünyada büyük yankı uyandırmıştır. Oryantalizm batının kurguladığı kendi düşünce ve planları potasında oluşturduğu bir alandır. Bu alanı Edward Said, daha masum ve bilimsel gösterme adına oryantalizmin "Doğu Çalışmaları" adı ile anılmasına ışık tutmuş ve bir anlamda Oryantalizmi tartışmaya açmıştır. Batı tarafından oluşturulmuş Oryantalizm yine batı bakış açısı ile tartışılmaya açılmış olması da anlamlıdır. Oryantalistlerin "Siz hiçbir şeyi başaramazsınız biz yaparız" mantığı ve "ötekileştirme" çabaları oryantalizmi bilimsellikten öte bir sömürgeleştirme aracı haline getirmiştir. Bu çalışmada, Oryantalizmin kaynaklandığı ötekileştirme ve sömürgecilik gibi iki önemli odak noktası üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Oryantalizm, ötekileştirme, sömürgecilik

¹ Bu makale 27-28 Eylül 2018 tarihleri arasında Sakarya Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Uluslararası Göç ve İletişim Kongresi (IMCC 2018)'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² .Prof.Dr., Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Bölümü.

³ Dr., SUBÜ-Sakarya

Giriş

Oryantalizm hakkında çeşitli yorumlar, incelemeler ve etkinlikler yapılmıştır ve yapılacaktır. Çünkü yüzyıllardır bu konu salt batı gözü ile değerlendirilmiş, yorumlanmış ve kalıplaştırılmış ve yine batı merkezli dünya kamuoyuna sunulmuştur. Doğudan ilk önemli sayılabilecek karşı çıkışlar “savunmalar !” Edward W. Said’in (Oryantalizm/ Şarkiyatçılık 1978(1999) adlı kitabının ortaya çıkışından sonra başlamıştır.(Said,1999)

Aslında Said, batının sürekli kapalı duran “Oryantalist kapısını” biraz aralamıştır ve doğu için önemli bir farkındalık oluşturmuştur. Bu konuda kafa yormayan suskun ve ilgisiz kalan doğuya bir pencere açmıştır. Söyledikleri gerçektir ancak o da olaylara yine batı penceresinden bakmıştır.

Fakat bu görüşleri ile oryantalizme yeni bir bakış açısı getirmiş; doğulu entelektüellerin Oryantalizme yeni yorumlar ve eleştiriler getirmesine vesile olduğunu söyleyebiliriz.

Oryantalizm batının kurguladığı kendi düşünce ve planları potasında oluşturduğu bir alandır. Bu alanı Said daha bilimsel gösterme adına oryantalizmi “**Doğu Çalışmaları**” adı ile anılmasına ışık tutmuş ve bir anlamda Oryantalizmi masumlaştırma eğilimi göstermiştir. Batı tarafından oluşturulmuş Oryantalizm yine batı bakış açısı ile tartışılmaya açılmış olması da anlamlıdır. Oryantalistlerin ötekileştirme ve aşağılama mantığı ve çabaları oryantalimi bilimsellikten öte bir sömürgeleştirme aracı haline getirmiştir.

Edward W.Said'in Batı ve Doğu'nun tarihsel, kültürel ve politik algıları hakkında yazdığı kitabı, tüm dünyada ses getirmiştir. Bu çalışmasında "oryantalizmin" kökenlerinin, Avrupa'nın Orta ve Yakın Doğu'ya egemen olma düşüncesinden kaynaklandığını vurgulamaktadır. *(Bu düşüncenin bugün de hâkim olduğunu ne yazık ki gözlemliyoruz.)*

Said, eserinde, Oryantalizm görüşleri ve bu alandaki yatırımları, batının sömürgecilik ve yayılmacılık temelleri olarak görmektedir. Bu emellerin köklerinin tarihe dayanan güçlü bir yatırım projesi olduğunu belirtmektedir. Yazarlar, filozoflar, Avrupalı düşünürler (Agricola, Erasmus, Sachs, Leibniz, Kant, Herder, Hegel, Engels, Luther vs.) ve sömürgeci yöneticiler, doğu kültürünün ve inançlarının “*ötekiliğini*” yüzyıllar öncesinden işlemişlerdir. Bu kişiler görüş ve fikirlerini, aslında Avrupa'nın ideolojik kurgulaması olan “oryantalizm” bağlamında ortaya koymuşlardır. Öğrencilerimize tanıttığımız eserlerini okuttuğumuz bu kişiler doğu ve özellikle İslam coğrafyası halklarını ötekileştiren, aşağılayan sözleri gerçekten çok şaşırtıcıdır. (Kula,2018)

Oryantalizm çalışmalarının arka planında sömürgeci devletlerin bulunması ve daha çok Osmanlı Devleti Coğrafyasını hedef alması da oryantalizm ile emperyalizm arasındaki ortak çıkar bağlantısını açıkça ortaya koymaktadır. Ancak Hammer-Purgstall, Friedrich Rückert ve Annemarie Schimmel gibi oryantalistler çalışmalarını doğuyu objektif anlatmaya yönlendiren nadir düşünür ve bilim insanlarından olduklarını belirtmeliyim.

Oryantalizme farklı bakış açılardan bakılmasını sağlamasına rağmen, Said'in yine de radikal oryantalistlerin görüşlerden pek fazla uzaklaştığı da söylenemez.

Öte yandan, Alev Alathlı Said'in görüşlerine gereğinden fazla olumlu yaklaşmaktadır:

“Namuslu bir entelektüel olmanın çok ötesinde, Edward Said, Batının akademik paradigmasını sorgulayan ve kadim felsefeciler geleneğinde bir “düşünce ekolü” yaratmış olan bir dehadır. Bu düşünce ekolü, “Amerikalılardan farklı olarak, Fransız ve İngilizlerin — bir dereceye kadar da Almanların, Rusların, İspanyolların,

Portekizlilerin, İtalyanların ve İsviçrelilerin — Batı Avrupa Tecrübesinde özel bir yeri olan ‘Orient’le halleşmek üzere uzun yıllar içinde geliştirdikleri bir gelenek var ki, ben bu geleneğe ‘Oryantalizm’ adını vereceğim,” (Alatlı, Resmi Web Sitesi)

Edward Said, ünlü kitabı “Oryantalizm”de, Oryantalizm için iki farklı tanımlama yapar:

- Oryantalizm Doğu ile Batı arasındaki ontolojik ve epistemolojik ayrıma dayalı bir düşünüş biçimidir.

- Oryantalizm Doğu ile uğraşan kurumsal bir sömürgecilik ve ötekileştirme projesidir. Yani batı doğu hakkında hükümlerde bulunur. Doğuyu tasvir eder, iskân eder ve yönetir. Kısacası, Doğuya hâkim olmak, onu yeniden kurmak ve onun şefi olmak için Batının bulduğu bir yoldur Oryantalizm.

Tabii, Batılılar Oryantalizmin Batı merkezli bir düşünce sistemi olduğunu kabullenmezler ve onlara göre : “*Oryantalizm Doğuyu inceleyen tarafsız bir gözlem bilimidir*”. İddiasında bulunsalar da, Batının Doğuya bakışını yansıtan ve aynı zamanda nasıl bir Doğu istediğini gösteren bir düşünce sistemidir Oryantalizm. (Erdem, 2018)

Edward Said’in İngilizce basım iki farklı “Oryantalizm”(1979;2003) kitabının kapak resimlerinde erotizmi işleyen tasvirlerde Oryantalizmin doğuya çarpık bakışını görmek mümkün. Birçok olumsuz çalışmalar ve yaklaşımlara rağmen, son yıllarda oryantalizme bütünsel olumlu yaklaşımlar gösterilmiştir. Bunların başında Jack Good’nin eserlerini gösterebiliriz. (*J.Goody: Batıdaki Doğu 1996; Avrasya Mucizesi, 2010 ve Tarih Hırsızlığı 2012*)

Oryantalizmin (Doğubilimin) Oluşum Süreçleri

Oryantalizmin ilk düşünce akımı XII. yy’da Haçlı seferleri ile yapılanmaya başlamıştır. Bu açıdan baktığımızda XII. yy’dan itibaren Oryantalizm, kültürlerarası iletişim, kültürler arası diyalog, kültürler arası anlaşma ve kültürler arası köprü kavram ve söylemleri için kullanılmış olsa idi bugün “*Kültürlerin Çatışma*” kapısı açılmazdı. Batılıya göre, Doğulu incelenmeye muhtaç, kendi kendisini analiz edemeyen “statik” ve “geri kalmış” bir “şey”dir. Bu görüşte olan bir mantalitenin barışa ve uyuma katkı sağlayacağı düşünülemez. Bugün gelinen nokta da bunu göstermektedir.

Oryantalizmin Doğuşu sürecinde, Asya ve Kuzey Afrika, yüz yıllar boyu Doğu ile Batının birbiriyle mücadele ettiği alandı. Batının bu bölgelere saldırıyı 19. yüzyıla ertelemesinin ve bu bölgeleri etüt etme ihtiyacının temeli de bu süreçlerde gerçekleşmiştir.

Oryantalizmin ortaya çıkışı, Avrupa’nın kendi kimliğini bulmasıyla eşzamanlıdır. Ancak, Batı’nın kendi kimliğini oluşturabilmesi için, mutlaka “öteki” ne ihtiyacı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu anlamda “öteki” ilkel Doğu imgesidir onlara göre. Oryantalizm’in ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkış tarihi tam olarak bilinmemekle beraber, Doğuyu tanıma isteğinin M.Ö.VI. yüzyılda Büyük İskender’in seferleriyle başladığı söylenebilir. (Baharoğlu,2006: 19)

Öte yandan, edebiyat üzerinden gidilince de, Klasik Oryantalist Edebiyatı esas olarak Kuzey Afrika ve Ortadoğu üzerinedir. Bilindiği gibi, bu dönemlerde bu bölgede hâkim olan Osmanlı Medeniyeti olmuştur. Askeri açıdan Batının Osmanlı’yla karşı karşıya gelmeyi cesaret edebilmesi 1700’lü yıllarda anca olmuştur. 1800’lü yıllara doğru ise, Batının Osmanlı’nın Kuzey Afrika ve Ortadoğu’daki toprakları üzerindeki emelleri başlamıştı. Bu nedenle, haçlı seferlerinden sonra bu coğrafyadaki Batı akınlarını politik açıdan Oryantalizmin başlangıç noktası olarak da kabul edebiliriz. Bu bağlamda Oryantalizm üç farklı dönemde gelişimini sürdürmüştür:

- M.Ö. IV. yy'da büyük İskender'in seferleriyle başlar,
- XII. yy. Haçlı Seferlerinin batıya taşıdıkları ile genişler,
- XX. yy. tartışılmaya başlanır.

Oryantalizm her ne kadar “Avrupa merkezli” oluşturulmuşsa da, kültürlerin birbirlerini tanıma fırsatını da beraberinde getirmiştir.

Bu amaçla 1520 yılında Paris Üniversitesinde kurulan “Doğu Dilleri Enstitüsünde” Arapça öğretilmeye başlanmış ve doğudan aktarılan bilimsel eserler incelenmeye alınmıştı. Paris Üniversitesini, Oxford, Bolonya ve Roma'daki dil ve çeviri merkezleri izlemiştir. Buralarda Arapça, Süryanice ve İbranice 'den çeviriler yapılıyor, Doğudaki bilim merkezleri olan Bağdat, Harran, Antakya, Şam, İskenderiye'den bilimsel eserler getirtiliyor Avrupa dillerine çevriliyordu.

Getirilen bu eserler, Roma, Toledo, Granada gibi batıl çeviri merkezlerinde inceleniyor ve eğitim amaçlı kullanılıyordu. Böylece Emeviler'in İspanya'ya geçmesiyle Batının Doğu ile ilk bilimsel teması gerçekleşmiş oluyordu. Böylece Batı-Doğu hattında oluşturulmuş olan ön yargılardan en azından halklar uzaklaşmaya çalışıyordu.

Aslında düşman kültür yoktur ancak birilerinin çıkarı doğrultusunda düşmanlaştırılmış ve düşman olarak gösterilen kültürler vardı. Bu açıdan bakıldığında, içinden çıkılmaz bir sorun yumağının bugün, tüm dünyayı nasıl sardığını görmekteyiz. Aslında, Kültürler uzlaşması, günümüzde giderek önem kazanan Küreselleşme/Globalleşme sürecini olumlu yönde hızlandırabilirdi. (Öztürk, 2003)

Teknolojinin ilerlemesi ve çağımızın uzay çağı olma özelliği, politik çıkarlar ve globalleşmenin (küreselleşmenin) getirdiği problemlerle düşmanlıklar ve çatışmalar maalesef daha da fazla ivme kazanmıştır.

Kültürlerin çatışması denince, Doğu-Batı kültürlerinin çatışması akla gelmektedir. Çünkü yüzyıllar boyunca bu iki kültür birbirleriyle olumlu, olumsuz temasa geçmiş ve zaman zaman çatışmalara girmiş ve karşılıklı rekabetler tarih sahnesinde sergilenmiştir. Bu çatışmaların bir nedeni de, her iki kültürün dini inançlarının aynı mirası paylaşmasından kaynaklanmıştır. Bu nedenle rekabet ve çatışmalar kaçınılmaz olmuştur.

İslam ve Hıristiyanlık yaklaşık 1400 yıl boyunca birbirlerine rakip yaşamışlardır. Bu dinler arasındaki, benzerlikler, farklılıklarından daha çok olduğu söylenebilir. Buna rağmen karşılıklı rekabetler sürmüş ve bugün kültürler arası çatışma sorunları ortaya çıkmıştır.

Ötekilik ve Ötekileştirme

Ötekileştirme, oryantalizm olgusu içerisinde önemli rol oynamıştır ve bugün de farklı biçimde varlığını sürdürmektedir.

“Öteki” nin kimliği veya ne olduğu hakkında zihinde beliren “bizden olmayan” a ait bir resimdir. Bu resim içinde “öteki” görünüşüyle, kültürüyle, inancıyla, diliyle, ırkıyla, cinsiyetiyle ya da politik görüşüyle “farklı” olanı temsil etmektedir. Öncelikle, farklılık/yabancılık temeline dayalı “öte” kelimesinden türemiş “öteki” sözcüğü Türkçe sözlüklerde “iki şeyden, konuşulmakta veya göz önünde tutulmakta olandan geride kalanı” olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun ilgili internet sayfasında yer verilen tanımında “öteki” nin daha çok önemsizleştirme ve dışlanma gibi negatif çağrışımlarına yönlendirme yapılmaktadır” (Öztürk-Gümüsoğlu-Gezer,2018: 22)

Oryantalizmin en önemli ayağı olan “ötekileştirme” görüşünü ve akımını en açık şekilde Avrupa'da özellikle Almanya örneğinde görmek mümkün. Alena Zelena, bu

konuyu geniş açıdan ele almış; Almanya'daki Türk kökenli işçilerin 50 yıllık süreçte uğradıkları ayrımcılığı oryantalizm akımının günümüze yansması olarak irdelemiştir:

“Ötekilik kavramı farklı bağlamlarda farklı açılımlara sahiptir. Burada, tarihsel bir perspektifi koruyarak Alman toplumunda dışlamanın çerçevesi ile tarihsel gerçekliği ve günümüzdeki çok kültürlülük tartışmalarıyla olan ilgisini tartışacağım ve Türkiyelilerin Almanya'da geçirdiği süreçleri “misafir işçilik” durumunu ele alacağım. “Ausländische Arbeitnehmer” (yabancı işçi), Ausländische Mitbürger (yabancı eşyurttaşlar) Einwanderer (muhacir) Zuwanderer (göçmen), Im/migrant (göçmen), Neue Bürger, (yeni vatandaşı), Deutsche mit Migrationshintergrund, (Göçmen geçmişli Alman), Deutschtürken, (Alman-Türkler) Türkdeutschen, (Türk-Almanlar)” (Zelena,2014:41)Türklerin elli yılı aşkın göçmenlik süresince kendilerine farklı isimler verilmiş ve dahası aşağılayıcı ve ötekileştirici isimlerle anılmışlardır. Bu bakış açısında Türkler yıllarca ayrımcılığın ve ötekileştirilmenin yükünü çekmişlerdir ve çekmektedirler. Alman ekonomisine yaptıkları katkıdan dolayı bun asla hak etmediklerini söylemek olasıdır.

Aslında bu terimler ve tanımlamalar sosyal gerekçeler ve yaklaşımlarla kullanılan ifadelerdir. Ancak daha sonra yabancı düşmanlığının başladığı dönemlerde, bu tanımlamaların yerini hakarete ve aşağılamaya varan ifadeler almıştır. Burada ister istemez oryantalizmin önemli bir ayağı olan ötekileştirme olgusu akla gelmektedir.

Öte yandan olumsuz adların ve lakapların Alman toplumunda giderek arttığına da tanık olmaktadır:

“Kümmeltürke”: *“Kimyon Türk” anlamına gelen ırkçı bir Almanca deyiş.*

“türken”: *Büyük harfle başladığında “Türkler” anlamına gelen bu Almanca fiil, aldatmak anlamına gelmektedir.(Bu iki tanımlama 18.yy.dan gelen bir geçmişe dayanmaktadır.*

“Türkenhund”: *Türk köpeği anlamına gelen ırkçı bir Almanca deyiş.*

“Türkenknecht”: *Irgat anlamında kullanılan Türklere yönelik ırkçı bir Almanca deyiş.*

(<https://onedio.com/haber>) (bkz: Öztürk, 2015)

Bu gibi söylem ve davranışların ve aşağılayıcı ifadelerin kültürlerin birbirlerini tanımlarına ve iki farklı kültüre sahip insanların “entegre” uyumlu biçimde bir arada yaşamalarına yardımcı olmadığını şimdilerdeki olay ve gidişattan anlamaktayız. Her iki kültür taraftarlarının uyum için belirgin gayretlerinin de olmadığı söylemek maalesef mümkün. Sonuçta sorunlar giderek büyümekte ve çözümsüzlüğe doğru yürümektedir.

Bu açıdan bakıldığında batı merkezli oluşturulan oryantalizm olgusunda yüz yıllar boyunca bu görüş uygulama, ötekileştirme ve aşağılama tutum ve davranışlarının maalesef hala sürdürüldüğüne tanık olmaktadır.

Said,Oryantalizmin bugününü anlattığı: “İslam’ın Medya ve Popüler Kültürde Şeytanlaştırılması” konusunu işlediği röportajında medyada ve habercilikte ötekilik ve aşağılama kavramı üzerinde aşağıdaki görüşleri dile getirmiştir. Batının doğuya bakışını ve hala oryantalist görüş ve emellerinin zinde olduğunu gösteren bu söyleşinin bazı bölümlerini buraya taşımakta yarar gördük. Said’in görüşleri bugünkü politik sosyo-ekonomik olaylara ışık tutmaktadır:

“Geçen 16-17 yıl boyunca İslam dünyasında meydana gelen çok sayıda olay sebebiyle, olayların televizyon ve yazılı basına yansması konusunda daha çok aşinalık ve daha seviyeli bir yaklaşım beklerken, şaşkınlık ve ürpertiyle gördüm ki tam aksi durum mevcuttu. Bence durum daha da kötüleşmişti. Şimdi onun yerine, örneğin Dünya Ticaret

Merkezinin bombalanmasını konu edinen 'Amerika'da Cihat' gibi belgeseller tarafından temsil edilen çok daha ürkütücü bir İslam portresi oluşturulmuştu. Ama örneğin Oklahoma City Saldırısı hakkında, bu işi yapan kişinin "Hıristiyan bir fundamentalist" olduğu yönünde benzer genellemeler asla yapılmadı. Ama artık "İslami Cihad" Amerika'ya gelmişti (!). En sorumsuz habercilik örneklerine şahit olundu. Arapça konuşan insanlar gösterildi ve İngilizce bir ses onların "Amerika'nın yok edilmesini tartıştıklarını" söyledi. Halbuki o dili bir bilerseniz ve denilenlerin küçük bir kısmını anlarsanız, konuştuklarının haberde iddia edilenle hiçbir alakasının olmadığını anlarsınız. İslam ve onun öğretileri, terör kelimesinin eşanlamlısı oldu ve İslam'ın "şeytanlaştırılması" sebebiyle artık mesela 'dindarlık' ile 'şiddet' arasında neredeyse bir fark kalmadı. İslam, dikkatleri kendi toplumumuzdaki adaletsizliklerden ve problemlerden başka yöne çevirmek için kullanılan "**yabancı bir şeytan**" durumundadır. Bunun sonucunda İslam ve özellikle Arap dünyasının insani tarafı medyada nadiren görülür. Bunun net sonucu da, bir taraftan boşluk, bir taraftan da basit, neredeyse kendiliğinden zihne gelen terör ve şiddet görüntüleridir. Sadece gazetelerden ve televizyondan değil ayrıca filmlerden kaynaklanan bir dizi elverişli resim ve klişeler de var. Mesela ben Ortadoğu'da, Filistin'in Khari bölgesinde büyürken, John Hall, Maria Montez ve Sabu gibi oyuncuların rol aldığı Hollywood yapımı "1001 Gece Masalları" (Arabian Nights) hakkındaki filmlerden zevk duyardım. Yani o filmler benim içinde yaşadığım bölgeden bahsediyordu fakat -bugün Hollywood dediğimiz- egzotik ve büyüleyici özelliğe sahipti. Tüm bir repertuar kullanılıyordu: Çöllerde atları üzerinde koşuşturan şeyhler, palalar, dansözler ve buna benzer şeyler ...

Popüler medyadaki durumda aslında Müslümanlar genelde iki şeyden ibarettir: Birincisi, onlar kötü adamlardır ve fanatiklerdir. İkincisi ise, çoğu film her yere saçılmış çok sayıda Müslüman cesetleriyle neticelenir. Arnold Schwarzenegger, Demi Moore veya Chuck Norris buna sebep olur. Müslüman teröristleri öldürmeye giden gerillalar hakkında çok sayıda film söz konusudur.

Bir açıdan da Araplar bu konuda ciddi bir eleştiri ortaya koymayarak buna dâhil oldular ve bir doğulu olarak bu oryantalist yöntemle takdim edilmelerine izin vermiş oldular." İlgisizlik ve duyarsızlık kendilerine karşı yapılan hakaret ve aşağılama politikalarına sessiz kalarak karşı bir çabaya girişmediler. Bu da onları daha fazla eleştirme ortamına sürükledi.

Said söyleşisine devam etti:

"Örneğin yirmi Arap ülkesinin, farklı bir tablo ortaya koymaya yönelik kendi dünyalarını anlatan bir bilgilendirme politikası mevcut değil. Çünkü onların çoğunluğu diktatörlüktür. Hepsi de demokrasiden yoksun diktatörlüklerdir ve destek görmek için çaresizce Amerikan Hükümeti'ne muhtaçtırlar. Dolayısıyla Amerika Birleşik Devletlerini eleştirecek ve gerçek bir diyalog kurmaya kalkışacak durumda değiller. Bu açıdan Araplar kendilerini bir bütün halinde Batıya tabi ve ondan aşağı bir yerde tutuyor. Böylece, çoğu Batılının kendileri hakkında zihinlerinde olan tasavvuru (desteklemiş oluyorlar) Kendimizi 'öteki'nin etkilerine ve sızmalarına karşı bir şekilde korumamız gerektiği fikri, bana göre XX. yüzyılın sonundaki en tehlikeli fikirlerinden biridir. Bunu yapmanın [birlikte yaşamının] yollarını bulana dek -ki bunun bir kestirme çözümü yok- Körfez Savaşı, Bosna'daki katliamlar, Ruanda katliamları ve benzerlerinde görüldüğü gibi, toplu şiddet olayları yaşanmaya devam edilecektir. Yani bu ortaya çıkan alametler, son derece tehlikeli olan ve tedbir alınması gereken çatışma izleridir. Bu sebeple, şu anda karşı karşıya kaldığımız meydan okumadan başka bir şey değildir. Bu co-existence) olarak ifade edebileceğim bir meydan okumadan başka bir şey olmadığını söylemek mümkündür. Peki, dinleri, gelenekleri ve dilleri farklı olan insanlar, aynı toplumun veya siyasi yapının içinde birlikte nasıl yaşayabilir? Şiddet ve düşmanlık olmaksızın farklılıkları nasıl kabul edebiliriz? (Jhally,2016: 167-168)

Öte yandan şunu da belirtmek gerekir ki, Almanya'nın ve Alman ekolünün Oryantalizm içerisinde önemli bir rolü vardır. Özellikle, XVII ve XIX yüzyılda oryantallizm konusunda en fazla etkin olan ülkelerin başında Almanya'nın olduğu söylenebilir. Almanya'nın, Oryantalizmin ötekileştirme alanındaki etkisini, bu gün bile ekonomik, kültürel ve politik alanda sürdürdüğüne bazı uygulamalarından tanık olmaktadır. Yabancı düşmanlığı, aşağılama ötekileştirme, yabancılara özellikle Türk kökenli öğrencilere eğitim eşitsizliği gibi toplumda ayrımcılığa neden olan uygulamaları gözlemekteyiz.

Sonuç

Oryantalizm hakkında yazılan, çizilen, resimlenen batı düşünce merkezli yazı ve eleştirilerde, oryantallizmin Avrupa merkezli kurgulanmış ötekileştirmeye yönelik, yanlı ve sömürge düzenine yönelik olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmalara karşı doğudan eleştiriler ve yorumlar son yıllarda, Özellikle E. Said'in "Oryantalizm" eserinden sonra ile ivme kazanmıştır.

Başka bir deyişle; Avrupa merkezci bir bakış açısı ile inşa edilmiş olan "Oryantalizm" görüşü, yanlı ve sömürge düzenine yönelik olarak kurgulanmış bir ötekileştirmeyi ortaya koymuştur. Bu duruma karşılık olarak, yanlı oryantallist eserlere ve düşünce yapısına yönelik eleştiriler E. Said'in "Şarkiyatçılık" eseriyle ivme kazanmıştır.

Peki, batının bütün bu yanlı yaklaşımlarında doğunun ve doğu insanının payı veya katkısı yok mu? Diye sormak gerekir.

Tarihe baktığımız zaman, IX-XV. yüzyıllarda bilim merkezleri olan Beytül Hikme, (Bağdat Okulu), İskenderiye, Şam, İsfahan gibi birçok İslam coğrafyasında bilim altın çağını yaşamıştır. Bu bilim ve kültür merkezlerinde Matematik (Hayzem, El Cabir), Astronomi (Harizmi), Kimya (İbnü'l Heysem) Tıp (İbni Sina, İbn Zühr, Farabi), Felsefe (İbni Rüşd, Gazali) gibi bilimler ve bilim adamları yetişmiştir. (Öztürk-Okuyan, 2016:91-96 (bkz: Spies, 1946; Sezgin, 2004)

Yakın zamanda aramızdan ayrılan ünlü İslami Bilimler uzmanı, bilim adamı, doğu ve batı kültürlerine vakıf ve bu kültürleri analiz edebilen, Prof. Dr. Fuat Sezgin, Bilimin %30 unu eski Yunanlıların ürettiğini, Müslümanların bunu % 80'e yükselttiğini, modern Batının, hepsinin üzerine perde çekerek her şeyi kendine mal ettiğini savunmaktadır.

Bu cümle bilimsel olarak doğu kültürünün batı kültürüne etkisini açık şekilde ortaya koymaktadır.

IX-XV. yüzyıllarda İslam dünyası, büyük bilimsel ivmeler kazanırken, bugünkü modern bilimin birçok önemli alanlarında ilk buluşlarını yapmışlardır. Bu birikimlerini çeviri yolu ile batıya özellikle İspanya'ya (Toledo, Granada, Sevilla) aktarmışlardır. Durum böyle iken: Oryantalizmin manipüle ve ötekileştirme malzemesi haline gelen doğu, elde ettiği bilimsel birikiminden neden yararlanıp gelişmemiş ve geri kalmışlık damgası yemiştir? Neden Bilimsel bulgularını kullanıp "icat" ve "buluşlar" alanında daha etkili olamadılar? Bu sorular gibi yüzlercesi akla gelebilir ve farklı cevap verilebilir.

Teorik bilgilerin pratiğe dökülmesi için öncelikle finansal destek şarttı. (Bugün AR-Ge kuruluşları büyük miktarlarda para harcayarak bir ürünü veya buluşu ortaya çıkartabiliyorlar. Yani ekip yanında parasal destek de gereklidir.

Batı sanayi devrimi ile gelişmesini sağlamış teknoloji ve bilimde bugün kullandığımız bilimsel verileri elde etmiştir. Batı dünyası IX-yüzyıldan itibaren doğu kültürünün (yukarıda belirtilen bilim insanlarının) elde ettiği verileri hayata geçirmiş

ve teknolojiyi yakalamıştır. Bütün bu çalışma gayret ve araştırmalar “para” , “insan gücü” ve “bilim” ile gerçekleşmiştir.

İslam dünyasının teknolojiye ve bilimin pratik yönüne ulaşamayışlarının temel nedeni finansal kaynak gösterilebilir. İnsan gücü bilimsel alt yapı mevcut olmasına rağmen, parasal destek olmayınca teknolojik gelişmeyi ve sanayi toplumunu yakalayamamışlardır.

-Batılı toplumlar özellikle sömürgecilik üzerinden para kazanmışlar ve bu paraları kendi refah ve huzurları için kullanırken bilim alanlarına da yatırmışlar ve teknolojik gelişmeyi bu yolla elde etmişlerdir. Batılı sömürgeci devletler birçok insan katmanlarını kullanarak, zulüm ve baskı uygulayarak, yerli insan hayatlarına mal olan yer altı zenginliklerini sömürerek refah düzeyine eriştiler. Elde edilen bu zenginlikler sayesinde bilime ve teknolojiye yatırım yapılmış, modern teknoloji ve bilim yakalanmış ve insanlık hizmetine sunulmuştur. Ancak bu sömürgecilik politikalarını haklı göstermez. Hala bir zamanlar sömürge olan ülkelerin bağımlılıkları devam etmekte, yaşamları sosyal politik ve kültürel baskı altında sürmektedir.

Doğu dünyasının özellikle İslam Coğrafyasının evrensel bilimin temellerini oluşturmuş olmasına rağmen sanayileşmeyi yakalayamamış olmaları büyük bir eksiklik olarak görülmektedir.

Çünkü bilme en fazla katkıyı İslam Coğrafyasında yetişmiş bilim insanları sağlamıştır. Ancak elde ettikleri bu verileri hayata geçirmek için “maddi” kaynaklardan yoksun kalmaları ilerlemelerini ve kalkınmalarını engellemiştir. Çünkü İslam devletleri özellikle Osmanlı devletinin sömürgeciliğe yönelik politika yürütmemiştir ve hiçbir ülkenin doğal zenginliklerini elde etme adına o ülkeleri fethetmemişlerdir. Bu açıdan bakıldığında “Osmanlı Devleti”nin emperyalist bir yönetim biçimi uygulamadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Özeleştirici yapmak gerekirse, Doğu insanı, Oryantalist görüşlere karşı görüşler geliştiremedikleri gibi, başta finansal kaynaklardan dolayı teknolojik ve teknik gelişmeyi yakalayamadılar ve dünya olaylarına ve gelişmelerine ilgisiz ve duyarsız kalmışlardır. Bu tutum ve davranış oryantalistlerin işini kolaylaştırmış; istedikleri gibi yanlı ve ötekileştirici görüşler geliştirmişler ve yaymışlardır. Doğu hakkında olumsuz algı uyandırmaları böylece XII. yüzyıldan beri devam etmektedir.

Öte yandan batı, 9. Yüzyıldan itibaren elde ettiği bilgi ve malzemeleri manipüle ederek Oryantalizmi bir bilim halinden çıkartıp, bir ötekileştirme ve aşağılama sistemi haline getirmiştir.

Doğunun özellikle İslam coğrafyasının tarihsel süreçte kendi aralarındaki sürtüşmeler ve istikrarsızlıklar, Oryantalist ve emperyalist güçlerin işine gelmiş ve bu durumu sosyo-ekonomik, kültürel, dinsel ve politik açıdan kullanmalarına ve doğuyu yönlendirmelerine fırsat vermiştir.

Buna rağmen, İslam Coğrafyasında, batılı düşünürlerde olduğu gibi, batıyı fütursuzca eleştiren ötekileştiren ve aşağılayan görüşlere fazla rastlanmayışı doğu insanının ve kültürlerinin erdemliliğini ve yüceliğini gösteren bir ölçüt olarak görülebilir.

Oryantalist ve Emperyalist güçlerin doğuyu manipüle etmeleri ve istedikleri gibi yönlendirmelerinde doğunun hantal tutumlarının ve yeni fikir üretmeyişlerinin payının olduğu söylenebilir. (Bu görüşler doğrultusunda Said, düşüncelerini yukarıdaki röportajında ile getirmiştir.)

Tüm bu olumsuz olaylara, ötekileştir(il)melere rağmen, doğu ve batı kültürlerine mensup insanların bir arada yaşamaları mümkün mü? Bu birlikte yaşam “Koexistenz” Endülüs döneminde İspanya topraklarında (9-11.yy) 275 yıl sürmüştür. Müslüman,

Hıristiyan ve Yahudi toplumları bir arada uyum içinde yaşamışlardır. Hıristiyanlık taassubu yüzünden sürgüne maruz bırakılan Yahudi toplumuna Osmanlı devleti sahip çıkmış onları himayesine almıştır.

Yüzyıllardır ötekileştirilen aşağılanan ve Oryantalizmin ötekileştirilme odağında tutulan “Osmanlı Devleti” 600 yıl üç kıtada hüküm sürmüştür. Ötekileştirmeden sömürmeden mazluma sahip çıkarak birlikte yaşam felsefesini sürdürmüştür. Bugün birlikte yaşam “Koexistenz” felsefesi çok zor görülse de, insanlık adına bunun için çaba göstermek gereklidir.

Kaynakça

- Baharoğlu,Ö (2006), Oryantalizm İslam ve Türkler, Toker Yayınları, İstanbul
- Jhally,Sut (2016) , Edward Said İle ‘Oryantalizm’e Dair (Roportaj,(Çev: Adem Köroğlu) Necmettin Erbakan Üniver.İlahiyat Fakültesi Dergisi, 41, 2016, s.167-.178
- Kula, Onur B (2018), Batı Felsefesinde Oryantalizm ve Türk İmgesi İşbankası Kültür Yayınları.
- Özgür Erdem (2018) .<http://www.turksolu.com.tr/ileri/24/erdem24.htm> (erişimiçi 20.4.18:)
- Öztürk, A (2015),Alman Oryantalizmi Vadi Yayınları, 2. Baskı Ankara,188 S.
- Öztürk,İ - Gümüšoğlu,T- Gökmen,G (2018), Oryantalizm Ve Kültürlerarası Bir İletişim Aracı Çeviri Kapsamında “Öteki” Kavramı, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi Sakarya Üniversitesi FEF
- Öztürk,İ-Okuyan,S,(2016) İslam Kültürünün Batıya Taşınması ve Batı Üniversitelerinin Yapılanmasına Katkısı *Dünyada ve Türkiye’de Üniversite Bayburt Üniversitesi Bayburt Ün Yayını* ISBN:978-6059-945-12-7
- Said,E (1978,1999) Şarkiyatçılık (Orientalizm) Batının şark Anlayışları Metis Yayınları (çev: Berna Üner) İstanbul
- Sezgin,F (2004) , İslamda İlim ve Teknoloji Frankfurt (Exhibition) Goethe Üniversitesi Spies,O (1946), Doğu Kültürünün Avrupa Üzerindeki Tesirleri Braunschweig
- Zelená,A (2014),Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi Cilt1,Sayı 31 , Oca 2014 , Sayfalar 41 – 58
- <https://onedio.com/haber/yabanci-dillerde-turklere-yonelik-kullanilan-irkci-ve-ayrimci-sozler-46033928.05.2018>):